

**Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Філософський факультет
Кафедра етики, естетики і культурології**

«КУЛЬТУРА ДОЗВІЛЯ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ»

Кваліфікаційна робота за спеціальністю 034 «Культурологія»
на здобуття освітнього ступеня бакалавра культурології

**ІУ курс,
спеціальність 034 «Культурологія»
ОНП «Культурологія»
Лосенко Милани Євгенівни**

**Науковий керівник
Рихліцька Оксана Дмитрівна
кандидат філос. наук, доцент**

Рекомендовано до захисту:
Завідувач кафедри:

КИЇВ - 2022

	2
ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРИ ДОЗВІЛЛЯ	7
1.1. Феномен «культури дозвілля» та культурні формоутворення.....	7
1.2. Культура дозвілля як механізм включення особистості в культуротворчі процеси.....	13
РОЗДІЛ II. ДОЗВІЛЛЄВІ ПРАКТИКИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТЕНДЕНЦІЙ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ	17
2.1. Трансформації культури дозвілля під впливом інформаційних технологій	17
2.2 Дозвілля як простір розвитку потенціалу особистості (на прикладі діяльності органів студентського самоврядування в вищих навчальних закладах України)	21
РОЗДІЛ III. ДОЗВІЛЛЄВА КУЛЬТУРА ЯК МЕХАНІЗМ ТРАНСЛЯЦІЇ ЦІННІСНИХ КОНСТАНТ СУЧАСНОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ	24
ВИСНОВКИ	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	33

ВСТУП

Актуальність дослідження. Однією з актуальних проблем сучасного українського суспільства є проблема формування соціальної суб'єктності, особливо молоді у контексті інтеріоризації індивідом норм та цінностей суспільства, формування його суб'єктних характеристик є реалізація двох видів практик – освітніх та дозвілєвих. Культура дозвілля унікальна, специфічна, що відповідає на запити людського існування, тому виступає як набір ціннісних орієнтацій, систем поведінки на основі загальнолюдських норм моралі, що сприяють самореалізації внутрішніх потенцій особистості у вільний час, до того ж у рамках вільного вибору. В контексті культурного простору (виникнення нових субкультур, розсіювання домінуючих культурних стратегій у віртуальному просторі культури) культура дозвілля стає самоідентифікацією індивіда, визначає особисті пріоритети, і виражає належність до тієї чи іншої спільноти, де індивід має однакові інтереси та реалізує себе в формах дозвілєвої практики. Тим самим значення культури дозвілля в сучасному світі зростає, що актуалізує на її подальшому вивченні.

Орієнтації сучасності на новації, швидкий темп змін, динамізм нашого життя породжують ситуацію крайньої невизначеності, непередбачуваності. А будь-яка дозвілєва діяльність має певний набір своїх цінностей, які виражають її індивідуальність і неповторність що на прикладі вищих навчальних закладів, дозволяє студентам здобувати і розвивати свої культурні, професійні та інші різноманітні навички та компетенції в позанавчальний час, і Органи Студентського Самоврядування (далі - ОСС) відіграють в цьому процесі ключову роль. Робота ОСС є не тільки важливою опорою для університету та соціуму з яким він співіснує, а і дієвим способом соціалізації кожного, хто бере участь в роботі та діяльності цього органу. При цьому важливо, що діяльність ОСС впливає не лише на активних їх учасників, а й на широку студентську аудиторію. У вищих навчальних закладах незалежної України з 1992 року

офіційно діють ОСС, найперший з яких був створений в Київському, тоді ще, державному університеті імені Тараса Шевченка, і існує до сьогодні. З того ж року до складу ОСС, на той момент уже - Студентського Парламенту Університету, було включено такий внутрішній підрозділ як Культурно-мистецький департамент. Впродовж періоду навчання в Київському Національному Університеті імені Тараса Шевченка, студенти активно долучаються до культурно-мистецької діяльності в ОСС, яка на сьогодні представлена як офлайн, так і онлайн напрямками. Це вказує на те, що пандемія коронавірусу SARS-COV-2 вплинула на реалізацію такої діяльності в університеті так само, як і на практики дозвілля молоді загалом. У 2014 році, після російської окупації Автономної Республіки Крим та з початком війни Російської Федерації проти України, важливою є волонтерська діяльність ОСС, на допомогу якій приходять зокрема і культурно-мистецький напрям, творча діяльність студентства. ОСС здатні не лише організувати дозвілля, а й стати основою громадських рухів, що не раз доводилось українським студентством в подіях від Революції на граніті до повномасштабного російського вторгнення в Україну. Однак, популяризація культурної складової все ще потребує значної уваги з боку студентства, управлінського та викладацького складу вищих навчальних закладів України, адже кожного дня здобувачі освіти можуть зіткнутися з різними проблемами, де без наявного культурного досвіду подальший розвиток унеможлиблюється. “Яскравим” прикладом стали трагічні події, що пов’язані з відкритим воєнним нападом Російської Федерації за підтримки Республіки Білорусь на Україну, початий 24 лютого 2022 року о 3:40 (за київським часом, UTC +2). ОСС, склад яких налічує більше ніж одну тисячу осіб, не змогли застосувати важливі культурні інструменти, використовуючи свої інформаційні платформи.

Ступінь наукової розробки: Найперші спроби дослідження сфери культури дозвілля були здійснені в працях Т.Веблена, П. Дебре, Ж. Дюмазедьє, М. Каплана, Дж. Келлі, К.Лісмана, Н. Лумана, С. Паркера, Д. Робертса, М. Сміта, Ж. Фішера, Ж.Фурастьє, Ж. Фрідмана та ін. Теоретичні дослідження

сфери дозвіллевої культури загалом набули в дослідженнях як В.Андрущенко, Н. Бабенко, В.Бочелюк, А.Єрмоленко, О. Ковтун, М. Култаєва, В. Піча, О. Семашко і ін. Суперечність і складність культури дозвілля, здатність її до трансформацій, мобільності та реагування на потреби сьогодення, обумовили необхідність теоретичного осмислення даного феномена на теренах вітчизняної культурологічної думки, а саме: Л.Бабушки про культуротворчі виміри фестивальної моделі сучасності, семіотику комунікації в практиках конструювання фестивальної культури, розрізнення понять «свято» й «повсякденність», фестиваційну, дозвіллеву та спортивну практики в проекції глобалізаційних тенденцій культури; О.Берегової про культуру та комунікацію, дискурси культуротворення в Україні XXI ст., К.Гайдукевич про ретроспективу і перспективу масових свят, культурно-дозвіллеву діяльність у сучасному світі, мистецько-видовищні форми сучасної культури; В.Кірсанова щодо визначення предмета рекреації в контексті педагогічних проблем дозвілля; Т.Кривошеї про естетичне виховання в сучасному культуротворчому процесі; І.Петрової про дозвілля у теоретичних рефлексіях й історико-культурному вимірі; В.Погребного свята як способу буття культури і ін. Культурно-мистецька та дозвіллева діяльність ОСС не представлена в наукових розвідках, але здійснені дослідження щодо ролі дозвіллевої діяльності в підлітковому віці (Л.Агамір'ян - творчі дозвіллі практики сучасної підліткової молоді) та розвідки у сфері дозвілля та перспектив розвитку культури в суспільстві ризику (О.Бойко) тощо.

Об'єкт дослідження – культура дозвілля як соціокультурний феномен

Предмет дослідження – впливи дозвіллевих практик на розвиток ціннісних орієнтацій студентства в сучасному освітньому та соціокультурному просторі в контексті діяльності Органів Студентського Самоврядування.

Мета роботи полягає у дослідженні феномену культури дозвілля в контексті історико-культурного розвитку та сучасних трансформацій, а також як механізму включення в культурну діяльність та творення ціннісних констант.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність вирішення таких **завдань дослідження:**

- визначити теоретичні аспекти дослідження культури дозвілля;
- дослідити дозвілльєву культуру/практику в контексті глобалізаційних тенденцій сучасної освіти;
- виокремити роль ОСС у самореалізації студентства в контексті дозвілльєвої діяльності;
- означити основні методи/механізми трансляції ціннісних констант сучасного культурного простору дозвілльєвої культури.

Наукова новизна зумовлена питанням розвитку та значенням культури дозвілля та дозвілльєвої діяльності у зв'язку з новими реаліями, в яких розвивається сучасна українська освіта, суспільство та культура. А також в комплексному аналізі дозвілльєвої діяльності ОСС ВНЗ України та оптимізації механізмів для актуалізації та популяризації культурно-мистецького напрямку у діяльності ОСС.

Методологічною основою дослідження виступають методи аналізу, синтезу, порівняння та аналогії.

Структура роботи: вступ, 3 розділи, висновки, список використаної літератури.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРИ ДОЗВІЛЛЯ

1.1. Феномен «культури дозвілля» та культурні формоутворення

Культура – це полісемантичне поняття, до визначення якого існує безліч підходів, як то аксіологічний, антропологічний, герменевтичний, дидактичний, семіотичний, соціологічний, семіотичний, психологічний, функціональний підходи тощо. Така різноманітність філософсько-культурологічних теорій культури, часто досить відмінних і навіть суперечливих, утворена внаслідок складного процесу осягнення людиною світу, пізнання власної природи та свідомості. Внутрішні закономірності розвитку філософського та наукового знання вплинули на це значно менше, і зовсім некоректно говорити про суб'єктивність провідних філософів і культурологів як про джерело інтерпретацій. Відповідно до всесвітньої конференції з культурної політики (1982 р.) культура – це комплекс характерних матеріальних, духовних, інтелектуальних та емоційних рис суспільства, що включає в себе не лише різні мистецтва, а й спосіб життя, основні правила людського буття, системи цінностей, традицій та вірувань [21, с.3].

Саме розуміння «культура дозвілля» своїми коренями сягає Давньої Греції, коли закладаються підвалини класичного античного рабства. Праця стає цариною рабів, а громадяни отримують вільний час, що ставить потребу в дозвіллевих практик. Антична культура є так званим «продуктом дозвілля» позбавлених від тяжкої праці греків та пізніше римлян. Вони реалізовували себе в духовній, політичній, військовій діяльності. Зауважимо, що головним місцем міської життєдіяльності була площа ринку – «агора» – місце народних зібрань громадян, де громадяни проводили більшу частину дозвілля: спілкувалися, продавали і купували, брали участь у вирішенні політичних питань. Тоді ж формується видовищна форма дозвілля, центром якої є театр, і

вже тоді вона набуває навіть комерційної форми. Вже тоді видовище має багато функцій: естетичну, ігрову, соборну, комунікативну тощо.

В сьогоденні, на думку сучасного вітчизняного дослідника О.Бойко [8,с.10] “культура дозвілля” визначається як набір ціннісних орієнтацій, систем поведінки на основі загальнолюдських норм моралі в рамках вільного вибору, які сприяють самореалізації внутрішніх потенцій особистості у вільний час. В філософсько-культурному контексті, найбільш важливим є виділення тих цілей і ціннісних орієнтирів, якими керується людина при окресленні власного бачення дозвілля. З іншого боку, культура дозвілля являє собою предмет або, висловлюючись образно, “суспільний договір”, оскільки передбачає співвіднесення з аналогічними формами проведення вільного часу в рамках інших субкультур і соціальних утворень. Тому, поняття «культура дозвілля» є багатозначним і, означає, по-перше, розвиток культурних стратегій проведення вільного часу в рамках певної спільноти, субкультури. В філософському аспекті «культура дозвілля», як і в соціо-культурному розглядається як спосіб організації дозвілля (матеріально-технічне забезпечення та нормативне і ціннісне регулювання. З точки зору прикладної культурології, культура дозвілля виступає механізмом включення особистості в певне культурне середовище і культурну діяльність. Ще одним розумінням культури дозвілля, є розгляд її як якості особисті, що характерна певними проявами самостійності мислення та дій, функціональною та інтелектуальною активністю, творчістю, прагненням до реалізації, відпочинку та подальшого саморозвитку та позитивного впливу на оточуючих.

Методологічні підстави дослідження дозвілля закладені в працях М. Вебера, Г. Зімеля. К. Маркса, які розглядали проблему дозвілля людини в прив’язаності до виробничої діяльності, стверджуючи, що елемент дозвілля є обов’язковим в життєдіяльності людини.

Дозвілля як соціальний інститут досліджували автори концепцій суспільства споживання, постіндустріального суспільства Ж. Дюмазедьє та Ж. Фурастьє. Вони комплексно описали свої ідеї «цивілізації дозвілля», оскільки

проблема вивільнення часу збільшує потреби в його організації. П. Бурдьє, Е. Дюркгайм, Т. Парсонс, П. Сорокін описували в своїх працях концепції соціального простору, одним з елементів якого виступає дозвілля.

Ці та інші дослідження феномену дозвілля демонструють не лише культурологічні, але й соціолого-статистичні, педагогічні аспекти. На жаль, дані дослідження не достатньо відображають соціокультурну цінність дозвілля для студентської молоді як специфічної верстви населення, яку можна виокремити ще в епохи Середньовіччя. Наукові дослідження фіксують та описують заняття «середньостатичної людини» у вільний час, але це не пояснює вибору способів проведення дозвілля. Оскільки мотивація часто залежить не тільки від психолого-емоційних потреб, а й від економічної, соціальної спроможності особи.

Дозвіллева діяльність – це вид діяльності людини, яка супроводжується інтеграцією людини в активне суспільне життя, сприяє відновленню психічних та фізичних сил, підвищенню освітнього, культурного та духовного рівня. Вона спрямована на самоактуалізацію особистості у вільний від навчання та роботи час. Все це формує культуру дозвілля – «набір ціннісних орієнтацій, систем поведінки на основі загальнолюдських норм моралі в рамках вільного вибору, які сприяють самореалізації внутрішніх потенцій особистості у вільний час» [29, с. 27].

Культура дозвілля є важливою складовою формування культурного розвитку людини. Проте дозвіллева культура/діяльність, разом з найбільш очевидною рекреативною функцією, потенційно має й інші соціально значимі функції: соціально-комунікативну, інтегративну, просвітницьку, культурну, благодійну, креативну.

Так, рекреативна функція – організовує вільний час і відпочинок студентів, які безпосередньо беруть участь у діяльності ОСС.

Соціально-комунікативна й інтегративна функції взаємопов'язані. Включення в студентську спільноту ОСС допомагає здобувачам освіти інтегруватись у мікро- (група, курс, спеціальність, гуртожиток) та макро-

системи (факультет, університет/інститут, кампус/студентське містечко) закладу вищої освіти, залежно від органів ОСС, в діяльності яких вони беруть участь.

Просвітницька функція – реалізація діяльності органів ОСС формує в учасників процесу знання відповідного законодавства, розвиває компетентності з менеджменту, роботи з текстами, говоріння, тощо. Яскравим прикладом проєкту є – «Ніч в Університеті». Творче об'єднання студентів історичного факультету організувало екскурсії, засновані на оповідях та легендах, історії КНУ ім. Шевченка, а також його історичних корпусів на вулиці Володимирській. Самодіяльність студентів досягнула такої популярності, що у 2019 році відбулись екскурсії «Ніч у Софії», які відвідували вже не лише студенти, а і кияни та гості міста. Об'єднання експлікувало великий масив інформації та реалізувало просвітницьку функцію не лише всередині себе, а й для своєї аудиторії.

Культурна функція – створення умов задоволення культурних запитів здобувачів освіти.

Благодійна (волонтерська) функція – організація культурно-мистецької діяльності з метою надання безповоротної матеріальної або фінансової допомоги особам або організаціям, взятим під патронат ОСС. В КНУ ім. Шевченка успішно проводились інформаційні кампанії з підвищення обізнаності щодо культури донорства, неодноразово було організовано культурні заходи з метою благодійних зборів.

Креативна функція актуалізує потреби творчого самовизначення та самовираження особи. Завдяки її реалізації відбувається розвиток творчого потенціалу особистості поза навчальною та професійною діяльністю. Наприклад, під час підготовки та участі в творчих вечорах (квартирниках), виставках, гуртках, літературних дискусій, музичних заходах.

Сьогодні ці функції у ряді випадків також актуалізуються, і сучасний міський мешканець сприймає свій вільний час не лише як можливість відновити сили для нормальної і плідної роботи, займатися спортом або

поправити своє здоров'я; дозвілля - ще і можливість придбання нових знань, розширення кругозору і інтелектуального зростання. Нарешті, дозвілля, надаючи усе більш різноманітні можливості для залучення людини до мистецтва, стає потенційним джерелом духовного розвитку, соціалізації особи [18].

Сучасний американський дослідник Джордж Фрідман [34], визначав дозвілля, як соціальний інститут і простір соціального розвитку. Що пронизаний різноманітними культурними практиками як активного, так і пасивного характеру. Адже сьогодні і перегляд серіалу наодинці вдома включає людину в візуальні культурні практики постмодернізму. Зростання кількості вільного часу позитивно впливає на якість та різноманіття дозвіллевих практик. Як частина вільного часу, дозвілля залучає особистість своєю не регламентованістю і добровільністю вибору його різних форм, демократичністю, емоційною забарвленістю, можливістю поєднати фізичну й інтелектуальну діяльність, творчу і споглядальну, виробничу й ігрову. Для значної частини людей соціальні інститути дозвілля є ведучими сферами соціально-культурної інтеграції й особистої самореалізації.

Відсутність алгоритмів проведення дозвіллевої діяльності для студентів призводить до ряду психологічних та фізичних проблем, серед яких можемо виділити: депресію, відсутність натхнення та бачення свого майбуття, алкоголізм, наркоманію та порушення закону.

Члени будь-якого дозвіллевого об'єднання відвідують його не для того, щоб їх виховували, а для задоволення своїх творчих інтересів, потреб у культурному спілкуванні, цікавому відпочинку. Тому завдання, програми, регламент роботи кожна дозвіллева організація виробляє самостійно, залежно від специфіки своєї діяльності, складу учасників, їх кількості. Вона реалізує виховну функцію з урахуванням соціально-психологічних особливостей своїх членів, їх запитів та інтересів. Тому й процес виховання особистості має латентний характер і органічно накладається на процес самовиховання.

Дозвіллева культура/діяльність студентської молоді виступає певним «містком» між навчанням та побутом студента, адже саме завдяки ній студент здатен отримати досвід та поділитись ним з іншими, що значно поліпшить його процес здобування освіти та зробить студентські роки максимально комфортними.

Так, сучасна дослідниця Л. Агамір'ян [1] акцентує увагу на типології дозвіллевої діяльності, яка базується на таких ознаках, як характер занять (активний/пасивний, креативний/споживацький) і функціях занять (рекреації, розвитку, розваги тощо). Також їх можна класифікувати за місцем проведення дозвіллевих занять (домашні/позадомашні), часом занять (повсякденні/святкові), кількістю індивідів, які беруть участь у цих заняттях (індивідуальні/колективні/масові). Дозвіллева діяльність, таким чином, активна, креативна, багатофункціональна, позадомашня і може бути як повсякденною, так і святковою[1]. Де свято розуміється не як «день або дні, коли урочисто відзначають видатні події, знаменні дати», а перш за все розуміння свята як «первісної форми людської культури» М.М. Бахтіна [6]. Тому в контексті освітнього простору, організація святкових подій – базова діяльність ОСС саме в культурно-мистецькій сфері.

Свято особливе тим, що існує виключно для тієї частини суспільства, яка усвідомлено бере у ньому участь. Свято має безліч інтерпретацій, що обумовлено багатьма аспектами, оскільки воно здатне до саморозвитку, має своєрідну природу. Воно присвячено смислоутворюючим цінностям інтенціонального буття, які і є його сутністю. Свято є специфічною фазою життя колективу, мета якого – інституціональним чином у спеціально виділений для цього час підтримувати або оновлювати цінності певної спільноти.

За механізмом дії свято завдяки своїй здатності викликати естетичні переживання і навіть катарсис дуже близько стоїть до мистецтва. Святковий час – це і відхід від буденного життя, і веселого часопроведення. Багато дослідників народного свята звертають увагу на те, що саме так воно і сприймається більшістю народів, зокрема європейськими [8]. Так, М.Бахтін

відзначав, що істотне відношення свят до веселого часу є спільним знаменником усіх їх карнавальних рис [6]. Адже свято повторюється та відповідає календарному циклу, як в історико-культурному аспекті, так і в контексті освітніх процесів, завдяки чому учасники святкового дійства як би живуть і діють в “сакралізованому світі”, міфічній епосі [16, с. 139]. З позиції міфологічного світогляду, свято космогонічне та необхідне для життя. Циклічне, воно знаменує кінець старого та початок нового циклу життя.

Тому дозвілля в ОСС виступає не лише як частина позанавчального часу в закладі вищої освіти, а й як одна з складових повсякденного життя, що регулюється нормативною системою та культурними засадами, як то традиції та ритуали. З цієї позиції дозвілля – це важлива форма самореалізації студентської молоді, базова в реалізації культурних практик. Французький футуролог Ж. Фурастьє стверджував, що дозвілля не сприяє розвитку особистості, оскільки дозвіллевій діяльності потрібно навчати. І ми бачимо діяльність в органах ОСС таким інструментом включення в культурні практики, який ознайомлює молоду людину з різними форматами дозвіллевої діяльності, допомагає визначитись з власними потребами та бажаннями завдяки входженню в активну соціальну групу, утворену студентською молоддю ОСС.

Отже, феномен дозвілля є багатограним, що відображає культурологічні, соціологічні, педагогічні, психологічні виміри, що являє собою соціальний інститут і простір соціального розвитку, що пронизаний різноманітними культурними практиками як активного і пасивного характеру залучаючи людину в особливий культурний простір.

1.2. Культура дозвілля як механізм включення особистості в культуротворчі процеси

У більшості закладах вищої освіти України виконавчим ОСС є Студентський парламент, до складу якого входять такі відділи: навчально-

науковий, соціально-економічний, міжнародних зв'язків, побутово-житловий, організаційний, культурно-масовий, спортивний. Відділи відповідно поділяються на сектори: удосконалення навчально-виховного процесу, релігії та моралі, по роботі з учнівською молоддю, волонтерський, інформаційний тощо.

На увагу заслуговує досвід роботи Студентського парламенту Київського національного університету імені Тараса Шевченка як «представницького органу навчального колективу студентів та аспірантів університету». Такий статус надає йому право призначати референдуми студентів та аспірантів, протестувати проти рішень Вченої Ради та адміністрації університету з питань студентського та аспірантського життя. У складі студентського парламенту працюють: навчально-науковий, соціально-економічний відділи, а також відділи з побутово-житлових, культурно-масових питань. Відділи також поділяються на сектори: удосконалення навчально-виховного процесу, міжуніверситетських і міжнародних зв'язків, по роботі з учнівською молоддю, інформаційний тощо.

Звертаючись до Положення Органів Студентського Самоврядування КНУ імені Тараса Шевченка, а саме глави “Права та обов’язки органів студентського самоврядування”, можна виділити наступні пункти:

«1.2.1. Органи студентського самоврядування мають право: [...]

4) брати участь в обговоренні та вирішенні питань удосконалення освітнього процесу, науково-дослідної роботи, призначення стипендій, організації дозвілля, оздоровлення, побуту та харчування; [...]

5) проводити організаційні, просвітницькі, наукові, спортивні, оздоровчі та інші заходи; [...]

11) вносити пропозиції щодо розвитку матеріальної бази Університету, у тому числі з питань, що стосуються побуту та відпочинку студентів; [...]

[20]».

Відповідно до положення, ОСС КНУ мають право обговорювати, проводити та розвивати шляхи дозвілля студентів, отже діяти виключно в інтересах зацікавленості молоді навчального закладу [20].

Якщо проаналізувати офіційні інформаційні ресурси ОСС КНУ, як то публічні сторінки в мережі Facebook, Telegram, то можна дійти висновку, що основні аспекти забезпечення технологій дозвіллевої діяльності студентів полягають у:

1. Проведенні заходів розважального характеру (зокрема вечірки та фестивалі);
2. Проведенні щорічних спортивних змагань різних видів спорту;
3. Проведенні щорічних пісенних та хореографічних конкурсів;
4. Проведенні аукціонів з продажу різноманітних витворів пластичного мистецтва.

Однак, варто звернути увагу на те, що відсутні заходи просвітницького характеру, які більш розвинуті на окремих підрозділах університету. Як правило, про лекції з культурною складовою можна знайти інформацію виключно на факультетах, де присутні гуманітарні спеціальності. Те саме можна сказати про «Вечори поезії», «Квартирники» та інші інтегруючі зустрічі. Що є великим недоопрацюванням ОСС, адже відсутність таких заходів на загальноуніверситетському рівні призводять до маси стереотипів про інші структурні підрозділи та позбавляють молодь можливості розвиватись поза межами вивчення своїх дисциплін, що призводить до одноманітності.

В межах ОСС КНУ ім. Шевченка ми визначили деякі стереотипи, які негативно впливають та комунікацію між студентами підрозділів університету:

- відсутність володіння м'якими навичками (soft skills).
- не можливість реалізування за напрямом спеціалізації;
- приналежність до певного прошарку суспільства;

Ці та інші негативні упередження руйнуються лише за посередництва прямої комунікації не лише між членами ОСС, а й загалом здобувачів освіти, які не беруть активної участі у самоврядуванні.

Культурні практики упорядковують взаємодію, створюють уніфіковану систему знаків комунікації. Кожен заклад вищої освіти та їх підрозділи мають власну символіку, яка формує семіотичний простір взаємодії всередині структурної одиниці, задає аксіологічну та світоглядну інтенції [4, с. 163]. Чим більше ідентифікаторів через знаки і символи університету спрацьовує, тим більш легко вирізнити «своїх», особливо яскраво це проявляється під час масових спортивних заходів.

Знаки виступають медіаторами і конструюють культурний простір взаємодії ОСС зі студентством та іншими стейкхолдерами завдяки різноманітним формам комунікації.

Сприятливим для відчуття власної причетності є практика дозвілля, або фестивальний простір, де певна подія перестає сприйматися як дискурс про реальність, а ототожнюючись постає безпосереднім відображенням цієї реальності. Студент-глядач отримує задоволення від ототожнення себе зі спільнотою, а ефект реальності зміцнює специфічне уявлення світу, фестивально-сценічне втілення якого, може відповідати запрограмованим ідеологічним схемам, що виступають у якості природних і універсальних [4, с. 164]. З цього ракурсу можна розглянути не лише спортивні, а й культурні заходи видовищного характеру, в якому бере участь представник або група представників структурної одиниці з метою змагання, порівняння сил або талантів, тощо.

Отже, дозвілля і дозвіллева діяльність ОСС несуть за собою багато соціально значимих функцій, ефективність реалізації яких залежить від ресурсів закладу вищої освіти, компетентностей членів ОСС, локального та глобального контекстів. Дозвіллева діяльність допомагає пізнати себе через реалізацію спільних культурних практик і навпаки, познайомитись зі спільнотою, відкривши їй себе та долучившись до її діяльності. Де сама дозвіллева діяльність/культура виступає механізмом залучення особистості (студентської молоді) до певної культурної діяльності, втілення своїх інтенцій та саморозвитку.

РОЗДІЛ II. ДОЗВІЛЛЄВІ ПРАКТИКИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТЕНДЕНЦІЙ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

2.1. Трансформації культури дозвілля під впливом інформаційних технологій

В ситуації трансформацій культурного простору саме сучасні ЗМІ та Інтернет відкривають зовнішні характеристики та смислове кодування. Так, поява Інтернету як інструменту дозвілля надала доступ до всіх бібліотек та музеїв світу, проте дозвіллева культура не стала масово ширитися у цьому напрямку. Інтернет став засобом спрощеної комунікації у багатьох випадках споживання, а не створення продуктів соціальної реальності. Ми не знаємо, яким шляхом відбуватиметься розвиток дозвіллевої культури, але можемо завбачити довгостроковість даного процесу. Прикладом може бути, так звана студентська художня самодіяльність часів пострадянського простору що не була дозвіллевою діяльністю ОСС, адже врегульовувалась адміністрацією університету та партійним порядком денним. Зі зняттям залізної завіси, отриманням Україною незалежності ОСС українських вишів переважно «успадкували» формати культурно-мистецької дозвіллевої діяльності радянського періоду, свідченням чого є популярні заходи «Що? Де? Коли?», «КВК» і ін. Водночас почалися різноманітні творчі експерименти, а міжнародні зв'язки, що встановлювались між університетами, дозволили українським ОСС запозичувати ідеї та досвід колег з-за кордону.

Тому розвиток дозвіллевої культури /діяльності відбувається в локальному, національному, глобальному контекстах. Так, після появи гумористичного шоу «Ліга Сміху» на телеканалі «1+1», «КВК» став витіснятися на користь нового, українського формату фестивалю гумору. Щорічно до 2020 року, коли заклади вищої освіти перейшли на навчання з використанням дистанційних технологій, відбувалися культурно-мистецькі заходи «Посвята першокурсника», «День студента», «Міс і Містер» (факультету, інституту, університету тощо). Регулярні спортивні заходи – це

переважно змагання з популярних видів спорту, як то футбол, баскетбол, волейбол, настільний теніс.

Таке різноманіття змісту та форм роблять спортивні свята цікавими, доступними для сприйняття людей різних вікових категорій. Участь у спортивному святі активізує потребу ідентифікації особи, дозволяє людині шляхом психологічних переживань розкрити та сформуванати себе як особистість. Спортивні свята роблять дозвілля цілеспрямованим, змістовнішим, розкривають внутрішні можливості людини, її духовний та фізичний потенціал, сферу спілкування.

Заходи патріотичного виховання більш характерні тоталітарним суспільствам, тому що часто мають ідеологічну окрасу. В СРСР студенти під видом студентської самодіяльності активно інтегрувались в партійну структуру для подальшого просування кар'єрними сходами, брали участь в парадах та демонстраціях до річниць Жовтневої революції, Першотравня, Дня перемоги. Фактично це було залучення до фестивалних сакральних практик, які на думку вітчизняної дослідниці Л. Бабушки, апропріювали себе в новітніх партійних ритуалах, формувала інтенцію сакральності заходам, які були спрямовані на ідеологічну роботу з майбутніми професіоналами [5].

Таким чином, можна поділити заходи того часу на «сакральні» – партійні, куди допускались тільки члени партії, та «профанні» – масові заходи для всіх здобувачів вищої освіти.

ОСС українських вишів фіксують у своїх установчих документах, свою незалежність від політичних верхівок і правлячих партій, не підтримують політичні та будь-які партійні заходи. В Положенні про ОСС КНУ ім. Шевченка, наприклад, закріплена незалежність діяльності органів ОСС від політики: «1.6.2. Органи студентського самоврядування Університету є вільними від втручання політичних партій та рухів, релігійних організацій та громадських об'єднань політичного чи релігійного спрямування».

Тому, культура дозвілля українських ОСС позбавлена ідеологічного забарвлення, а будь-яка політична вмотивованість культурно-мистецьких та

інших заходів фактично заборонена. Проте варто відмітити, що це не має негативного впливу на громадянську свідомість та активність українського студентства у політичній діяльності поза закладами вищої освіти. Навпаки, такі норми забезпечують реальну виборність влади в Україні. Особа, яка бере активну участь в діяльності ОСС, самовдосконалюється та набуває необхідних для подальшої професійної діяльності рис особистості. Становлення молодого фахівця, на нашу думку, потребує комунікаційних компетенцій, навичок самоорганізації, розуміння контексту та впливу власної діяльності. Корисною робота в ОСС є для студентів, які тільки починають свій рух кар'єрними сходами. Абсолютна відсутність досвіду оплачуваної роботи компенсується досвідом реалізації студентських проєктів, волонтерства. З огляду на це, ми можемо рекомендувати здобувачам вищої освіти долучатись до діяльності в ОСС з метою розвитку особистості, здобуття досвіду та соціалізації.

Сучасні трансформації в освітній діяльності, що означені введенням формату навчання з використанням дистанційних технологій знайшли свою специфікацію і видозміну і в дозвіллевих практиках, що стали фактично позбавлені масовості і переведені в онлайн-формат. Навіть такі культурно-мистецькі заходи, як конкурси талантів (наприклад, Танці КНУ), відбуваються в соціальних мережах з відкритим голосуванням для широкої аудиторії.

Популяризуються проєкти просвітницького спрямування в онлайн-форматі, як то курси на платформі YouTube, які сприяють розвитку м'яких та твердих навичок, загально-філософських компетентностей.

В онлайн-формат переведені профорієнтаційні заходи, які допомагають обратись з напрямом робочої діяльності і пропонують роботу для студентів. Щоправда, стейкхолдери таких проєктів не завжди орієнтовані на студентів гуманітарних спеціальностей.

Обмеження спровокували адаптацію діяльності ОСС так само, як культурні індустрії, а вихід на онлайн-платформи розширює можливості ОСС в сфері культурно-мистецької діяльності. На жаль, в таких умовах неможливо повністю реалізувати інтегративну та соціально-комунікативну функції,

важливих для молодших курсів здобувачів освіти. Натомість онлайн-формат спонукає ОСС розвивати інформаційні ресурси.

Трансформація форматів культурно-мистецьких заходів призводить і до зміни в принципах формування студентської спільноти, можливостей і характеру впливу на особистість здобувачів вищої освіти.

Варто відзначити й культурну цінність демократичного устрою ОСС в українських вишах. Виборний процес в ОСС є дещо ідеалізованою моделлю представницької демократії й ознайомлює здобувачів вищої освіти з принципами відкритого суспільства рівних можливостей. Це заслуга як загальнодержавних процесів інтеграції в глобальний контекст, поворот від авторитарної до демократичної системи управління, так і проактивної позиції самих ОСС. На жаль після переходу до навчання з використанням дистанційних технологій, ОСС втратили можливості для реалізації демократичних виборів на тому рівні, як вони були раніше. Для відновлення цього напрямку діяльності, необхідно організувати виборний процес з використанням технології електронної демократії, яка вдало використовується Міністерством цифрової трансформації України в додатку та на онлайн-порталі «Дія» (або «Держава і я»).

Отже, в контексті сучасних трансформації культура дозвілля в цілому набуває нових характеристик, так само, як і дозвіллева діяльність та культурно-мистецька діяльність ОСС, переймаючи глобалізаційні тенденції культури, лібералізуючись і відповідаючи сучасним процесам культуротворення в Україні. Студенти знайомляться з ідеями та проєктами професіоналів у сфері культури та мистецтва, адаптують їх під власні можливості та потреби з урахуванням сьогоденних змін.

2.2 Дозвілля як простір розвитку потенціалу особистості (на прикладі діяльності органів студентського самоврядування в ЗВО України)

Дозвілля є одним зі способів буття людини, яке забезпечує її повноцінне існування. В студентському віці найбільш активно задовольняється потреба в такому дозвіллі, оскільки людина вже прожила процес сепарації від батьків, але ще не має обтяжуючих обставин, які би заважали реалізації святкової дозвіллевої діяльності. Окрім того, є важливим питання естетичного виховання, яке реалізується переважно на різноманітних художньо-мистецьких конкурсах, концертах. На них впливає і мода, і сучасні види мистецтва, і регіональний та глобальний контексти [10].

Загальна естетизація повсякдення, яка супроводжує нас наразі, провокує стирання відмінностей між повсякденням та святом. Типові святкові дійства, як і глобально, замінюються розважальними, видовищними феєріями як проявами художньо-мистецької діяльності ОСС ВНЗ України.

Культурно-мистецькі заходи недостатньо використовуються впродовж останніх двох років, і досі не було створено дієвих механізмів реалізації культурно-мистецької діяльності з використанням інформаційних технологій. Потрібна пропозиція частіше проводити марафони, челенджі, онлайн-конкурси, орієнтовані на соціалізацію та інтеграцію в складний конструкт закладу вищої освіти. Потенційно, це підвищить і ефективність навчання, оскільки пряма комунікація та включення у спільні практики допомагає зорієнтуватись у освітньому процесі.

Неформальне спілкування зі старшими курсами є ключовим на початковому етапі адаптації до навчального процесу у закладі вищої освіти. Досить яскравим прикладом і досить вдалим проектом, що побудував модель передачі/трансляції культурних цінностей, традицій, ритуалів, соціального досвіду, загальних навчальних компетентностей, тощо, є інститут студкuratorства, коли представник старших курсів бере під опіку групу студентів-першокурсників. З позиції власного досвіду акцентую на позитивності впливу практики кураторства на соціальний клімат в структурних підрозділах університету. Це попереджує атомізацію студентської спільноти, а спілкування циркулює між усіма поколіннями здобувачів вищої освіти.

Доцільно розглянути детальніше мотивацію членів ОСС до активної участі у самоврядуванні. Найбільш універсальною є відома теорія мотивації американського клінічного психолога А. Маслоу. На його думку, кожен володіє складним набором сильних потреб, найсильнішою з яких визначається поведінка людини. Дослідник виділяє п'ять видів потреб:

- 1) Фізіологічні потреби: їжа, житло, одяг, вода, повітря, сон і т.д.;
- 2) Потреби в безпеці: економічна, фізична, умови життя;
- 3) Соціальні потреби: соціальні зв'язки, спілкування, спільна діяльність;
- 4) Самоповага: повага або визнання зі сторони інших, просування кар'єрними сходами.
- 5) Самоактуалізація: самовираження, самоідентифікація [38].

Очевидно, що залежно від особистості, найбільш популярними мотивами, які спонукають до діяльності в ОСС соціальні потреби та самоактуалізація, менш актуальною мотивацією є самоповага. Але, в контексті дозвілєвої діяльності проявляється цілеспрямованість, здатність до роздумів, мотивації, прагнення до пізнання. Що вказує насамперед на те, що дозвілєва діяльність містить в собі компонент інновацій (створення матеріальної і нематеріальної цінності для самого індивіда, так і освітньої установи або суспільства в цілому). Яскравим прикладом є створення студентами абсолютно нових продуктів, що відображають їх суб'єктність – це вірш, проза, музичний твір, акторський виступ тощо. Окрім того, потрібно зазначити на провідній ролі ОСС в контексті комунікації, де вирішальну роль відіграє культура комунікаторів і самого оточення. Це віртуальне спілкування з його інформаційним, пошуковим та освітнім наповненням (це освітньо-інформаційні послуги користування мережею Internet, елементарне володіння базовими навичками РС-користувача та набуття додаткової освіти або спеціалізації в галузі комп'ютерних інформаційних технологій, що пропонують навчальні заклади – в межах навчального плану як факультативний курс. Також потрібно звернути увагу на культурно-просвітницькі центри – це бібліотеки (Наукова бібліотека ім. М.

Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка), культурно-просвітницькі центри (Мистецький салон Київського національного університету імені Тараса Шевченка), і звичайно нові форми комунікацій - Internet-кафе та Internet-клубів тощо.

Таким чином, культура дозволяє виступає саморозвитком особистості в рамках сучасного культурного простору і особливо в освітніх закладах. Оскільки молодіжна культура є вектором інтересу різноманітних транснаціональних корпорацій, культурних установ, і є середовищем, де зароджуються паростки майбуття культурного простору суспільства, що сформовані переплетінням індивідуальності та соціокультурної системи, які опосередковують цивілізаційний процес індивіда, прояв його у певних практиках, пов'язаних з соціальною мобільністю та успішністю у різних фігураціях (просторових, соціальних, економічних тощо).

РОЗДІЛ III. ДОЗВІЛЛЕВА КУЛЬТУРА ЯК МЕХАНІЗМ ТРАНСЛЯЦІЇ ЦІННІСНИХ КОНСТАНТ СУЧАСНОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

Особливою характеристикою культури дозвілля є її амбівалентність. Оскільки з однієї сторони, оптимізує людський фактор, сприяючи реалізації творчих здібностей людини, сприяючи ціннісним орієнтаціям, а з іншої – спрямована і проти особистості. Особистість перебуває в постійному балансуванні між перспективами та ризиками. Сучасне суспільство все більше асоціюється з розумінням та сприйняттям його, як «суспільства ризику» (У.Бек), адже не лише пропонує неймовірний вибір можливостей організації свого власного дозвілля, а й провокацій. Це пояснюється насамперед швидкоплинністю часу, нездатністю зорієнтуватися, вчасно зреагувати. Як наслідок, невизначеність та непередбаченість, ну і звичайно незахищеність. В результаті чого індивід змушений переглядати свої життєві позиції, кардинально або частково змінювати спосіб життя та світогляд, пристосовуватися до нових умов. Він знаходиться в суспільстві, в якому, на думку У. Бека, майбутнє визначає сьогоднішнє і в якому одні ризики породжують інші.

Можливо тому, у сьогоднішній дозвіллевій діяльності, як один з напрямів роботи ОСС постраждала найбільше. Для організації дозвілля, зокрема культурно-мистецьких заходів і проєктів, часто необхідні місце проведення, матеріальні та фінансові ресурси.

Як ми вже згадували, культурні проєкти нині орієнтуються на реалізацію в онлайн-форматі. І хоча це створює перепони на шляху до реалізації типових функцій ОСС, підсилюється інформаційна функція структур ОСС, не спрямованих на комунікації. І все ж, ми пропонуємо реалізовувати системи заходів щодо підвищення ефективності культурно-мистецької діяльності ОСС, враховуючи перспективи повернення до очного навчання без використання дистанційних технологій.

Оскільки діяльність ОСС заснована на принципах виборної демократії, ми вирішили використати можливості онлайн-комунікації в месенджері Telegram для методу опитування. Тому в процесі дослідження ми опитали студентів філософського факультету, кількість респондентів – 263 особи. Було поставлене питання: «Які заходи, на вашу думку, здатні підвищити ефективність культурно-мистецької діяльності ОСС КНУ ім. Шевченка?». Найбільш популярними відповідями стали «Співпраця з ОСС закордонних вишів» (93 респондента), «Підтримка проведення культурно-мистецьких заходів лідерами думок» (78 респондентів), «Організація спільних культурно-мистецьких заходів з іншими українськими вишами» (33 респонденти), 59 респондентів підтримали думку, що на сьогодні не є можливою підвищення ефективності культурно-мистецької діяльності ОСС.

Розглянемо детальніше запропоновані системи заходів на прикладі Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Співпраця університету з закордонними вишами у науковій сфері може стати базисом для співпраці ОСС з закордонним студентством у сфері культури. Найбільш перспективною на сьогодні буде організація спільних культурно-мистецьких заходів з університетами країн-учасниць Болонського процесу, адже здобуття компетенцій в них більш-менш стандартизоване, а єдиний європейський простір вищої освіти створює оптимальні умови комунікації представників ОСС.

Окрім цього, важливим на сьогодні є культурне представництво України студентством на міжнародному рівні. «М'яка сила» є важливою у боротьбі проти російської окупації, і відіграє важливу роль у відстоюванні інтересів України за кордоном. Студентство в країнах-партнерах, як одна з найактивніших частин спільноти, у співпраці з українськими ОСС може організовувати культурно-мистецькі акції та заходи, здатне просувати на місцях ідеї необхідності підтримки України, в першу чергу, в гуманітарних питаннях. Також це може бути потужним інструментом проти російських агентів впливу в Європі.

В реалізації міжнародної співпраці є важливими інформаційні ресурси ОСС. Промоція України за кордоном на сьогодні є важливою, але ОСС українських вишів провалили це завдання. Причиною є вибір вузької цільової аудиторії – здобувачів вищої освіти та абітурієнтів в Україні, з якого витікає ведення комунікації виключно українською мовою. Оскільки в Україні багато іноземних студентів, і за вимогами до випускника-бакалавра, він повинен володіти англійською мовою, члени інформаційного департаменту КНУ ім. Шевченка могли би паралельно вести англійськомовні сторінки у соціальних мережах, спрямовані на представлення університету та студентства.

Підтримка проведення культурно-мистецьких заходів лідерами думок ефективна для залучення широкої аудиторії до культурно-мистецького напрямку діяльності ОСС. Залучення відомих митців, письменників, журналістів, відомих викладачів, тощо неодноразово використовувалось ОСС КНУ ім. Шевченка, і такі проєкти отримували найбільший резонанс як серед студентів університету, так і випускників, викладачів, жителів Києва. Залучення лідерів думок робить ефективнішою волонтерську та благодійну діяльність.

Організація спільних культурно-мистецьких заходів ОСС університету з іншими українськими вишами в даний період часу може бути корисною для представників ОСС з тимчасово окупованих територій, які втратили матеріальні та людські ресурси для самостійної діяльності.

Так само це допоможе адаптуватись здобувачам вищої освіти, які перебувають у вимушеній евакуації, адаптуватись на новому місці та соціалізуватись, продовжувати культурно-мистецьку діяльність тощо.

Кооперація з іншими закладами вищої освіти і дозволила би відновити офлайн-діяльність, і стала би основою для утворення в Україні асоціації університетів як то Ліга Плюща в Сполучених Штатах Америки. Очевидно, що проведення в КНУ ім. Шевченка спільного заходу, організованого зі студентами-переселенцями з інших вишів, допомогло би розширити аудиторію інформаційних ресурсів всіх ОСС-учасників. Разом з тим, такий досвід

дозволить познайомитись з різними підходами та форматами роботи над культурно-мистецькими проєктами у ОСС українських вишів.

Отже, на сьогодні неможливо повноцінно підвищити ефективності культурно-мистецької діяльності ОСС і навіть відновити її до рівня розвитку початку 2020 року. Студенти, які вступили після цього періоду, не можуть здобути компетентності, що формуються у процесі організації культурно-мистецької діяльності. Як наслідок, ми можемо говорити про зменшення ефективності формування менеджерських компетентностей у студентів непрофільних або несуміжних спеціальностей. Натомість зростає можливість отримати такі компетентності, як писемне володіння українською мовою, маркетинг в соціальних мережах, дизайн ін.

Ще одним прикладом є, період пандемії, коли зріс аукціон благодійних зустрічей, організований українською студентською лігою. Даний міжуніверситетський проєкт залучив лідерів думок до участі в якості «лоту», і є одним з небагатьох, які успішно розвиваються у кризовий для дозвіллевої діяльності ОСС час. Механіка, побудована на використанні сторінки соціальної мережі Instagram як платформи, є простою і зрозумілою для українського студентства.

І хоча соціальні мережі окремих органів ОСС удосконалюються, зростає їх авдиторія, недооціненими залишаються можливості щодо промоції України закордоном. Однією із рекомендацій є наявність загальних англомовних інформаційних ресурсів ОСС в соціальних мережах та бюджет для їх реклами.

Сьогодні наявність такого ресурсу допоможе організувати інформаційну компанію українського студентства, підтримати Україну у інформаційній війні з Російською Федерацією руйнуванням міфів про нашу державу та культуру. Особливо важливою така культурна комунікація є з огляду на активність студентства як активного прошарку суспільства. Незалежно від історичного часу та географічного розташування, саме студенти є рушіями змін та зачинателями змін у державній політиці.

Таким чином, складний комплекс заходів з підвищення ефективності культурно-мистецької діяльності ОСС вимагає мати в команді осіб, які володіють компетентностями з маркетингу в соціальних мережах. Якщо раніше рекламна кампанія культурних проєктів ОСС могла обмежитись плакатами на інформаційних стендах у навчальних корпусах, то нині висока конкуренція в інформаційному просторі підвищує рівень якості інформаційних повідомлень.

Сучасний культурний простір зазнав серйозних змін через пандемію коронавірусу SARS-COV-2 та війну в Україні, розв'язану Російською Федерацією. Пандемія атомізувала суспільство у здійсненні культурних дозвіллевих практик, перенесла дозвіллеві заходи та діяльність, в тому числі ОСС, в онлайн-формат. За даними ООН, повномасштабне вторгнення Росії в Україну змусило покинути батьківщину понад 6 млн людей станом на 23 травня 2022 року, в основному це жінки, діти [44]. Сьогодні вже очевидно, що саме навчання з використанням дистанційних технологій, впроваджене через пандемію, допомогло зберегти та продовжити не лише процес отримання освіти, а і традиції діяльності ОСС. Проте оцінити ефективність цих заходів ми зможемо тільки через деякий час.

Таким чином, дозвіллева культура, являє собою особливий механізм залучення студентства до культурного простору. Головними цінностями у сфері дозвілля є: цінності спілкування (дружба, любов, довіра); цінності діяльності (праця, творчість, пізнання істини); культурні цінності (етнічні, релігійні, атеїстичні, цінності світовідчуття, стилю життя, обрядів, ритуалів тощо); цінності споживання; цінності самозбереження (життя, здоров'я); цінності самоствердження і самореалізації (соціальний статус, честь, гідність, бажаний образ “я” та інші); загальнолюдські цінності (чесність, хоробрість, патріотизм, вірність даному слову, доброта, ідейність тощо); естетичні цінності; цінності самоцільних видів діяльності (споглядання, гра). Але, одночасно, традиційні орієнтири, ментальні програми, які вбудовані в тканину ціннісних систем, впливають на успіх-неуспіх суспільних перетворень і кожен маючи константу свого існування, у вчинках орієнтується на духовну матрицю його ціннісних

орієнтацій. Дозвілля, все більше стає полем соціо-культурної діяльності, де відбувається самореалізація творчого і духовного потенціалу суспільства. У сучасному дозвіллевому просторі відбуваються зміни традиційних форм дозвілля, з'являються нові, нетрадиційні види дозвілля. Якби не були види, сьогодні у сфері дозвілля формуються нові ціннісні орієнтації в самому дозвіллі. Молодіжна субкультура вимагає свідомої трансформації від системи традиційних цінностей– свободою самовираження, особистою причетністю до нового стилю життя, установкою на ліквідацію репресивних і регламентуючих моментів людських відносин, повною довірою до спонтанних проявів почуттів, фантазії, уяви і ін. Це шлях, трансформації цінностей, які є реально позитивними, а не руйнівними.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи, зазначимо, що культура дозвілля – це особливий феномен, який в реаліях сьогодення вона набуває нового звучання. Оскільки культурна глобалізація, швидке формування єдиного комунікативного простору та інформатизація суспільства істотно збільшує можливості дозвіллевої культури, надаючи можливість вибору нових форм і практик. Культура дозвілля є однією із складових повсякденного життя, яка певним чином врегульовується системою соціальних інституцій та культурними установами (традиції, звичаї, ритуали), стає важливою формою самореалізації кожного індивіда.

В контексті дослідженні, на прикладі ОСС, виокремлено основні виміри культури дозвілля, а саме – здатність студентської молоді в контексті сучасних трансформацій, раціонально використовувати свій вільний час та прагнути духовно насичувати та інтенсивно вибудовувати своє дозвілля; набувати вміння та навички планування та організації свого вільного часу; інтелектуальні, емоційні та вольові якості особистості, які формуються завдяки педагогічному впливу та самовихованню. Доведено, що сфера дозвілля в ОСС є однією зі складових повсякденного життя, що регулюється нормативною системою та культурними засадами, як то традиції та ритуали в сфері освіти. З цієї позиції, дозвілля – це базова форма в реалізації/самореалізації студентської молоді в культурних практиках. Здійснюючись з метою власного задоволення, як розвага або для самовдосконалення, досягнення інших цілей за власними побажаннями. Дозвіллева діяльність допомагає пізнати себе через реалізацію спільних культурних практик і навпаки, познайомитись зі спільнотою, відкривши їй себе та долучившись до її діяльності. Дозвілля і дозвіллева діяльність ОСС містять в собі соціально значимі функції, ефективність реалізації яких залежить від ресурсів закладу вищої освіти, компетентностей членів ОСС. В контексті діяльності органів ОСС КНУ ім. Шевченка, як і інших українських вишів, також неможливо не звернути увагу на контекстуальність. Локальний та

глобальний контексти стають очевидними у історичному зрізі від набуття Україною незалежності до сьогодні: відбувається відхід від радянських норм і традицій, з'являються власні новітні форми дозвіллевої діяльності та запозичені у англomовному культурному просторі.

Досліджено, що сучасні трансформації в освітній діяльності, знайшли свою специфікацію й видозміну в дозвіллевих практиках. Та набули як позитивних, так і негативних характеристик, оскільки фактично позбавлені масовості і переведені в онлайн-формат (різноманітні культурно-мистецькі заходи), також активізувалися проекти просвітницького спрямування в онлайн-форматі, як то курси на платформі YouTube, які сприяють розвитку м'яких та твердих навичок, компетентностей і ін.

Виокремлено особливості інтеграції освіти, виховання та дозвілля, що відображають динаміку, об'єднуючого як формальні, так і неформальні (напівформальні) освітні процеси, які забезпечують оптимальний баланс між навчанням, розвагою і споживанням. Найчастіше студентство витрачає вільний час на відпочинок, розваги та спілкування, а також розвиток фізичних і розумових задатків. При цьому члени ОСС гармонійно поєднують власну соціалізацію та включення в професійний простір, розвиваючи практичні навички в організації соціокультурної діяльності (за приклад, організовані студентами-культурологами «Культурологічний Клуб», фестиваль розвитку міста «Урбанавт» і ін.). Закриття даних ініціатив послабили комунікацію між поколіннями студентів, що є негативним для формування потужної спільноти випускників для подальшої співпраці у сфері практичної культурології. Органи ОСС від перших днів в закладі вищої освіти заохочують студентів долучатись до спільних дозвіллевих практик, використовуючи культуру дозвілля як механізм включення особистості в культуротворчі процеси, реалізуючи наступні функції: рекреаційну, соціально-комунікативну, інтегративну, просвітницьку, культурну, благодійну, креативну.

Означено основні механізми трансляції ціннісних констант сучасного культурного простору, де творчі дозвіллеві практики впливають на становлення

соціальної суб'єктності студентства, а також відображення у творчих дозвіллевих практиках культурних зразків, норм та цінностей, де освітній простір і дозвіллева сфера тісно співпрацюють та мають точки перетину. Дозвіллева активність та освітня діяльність (через освіту та самоосвіту) завбачають духовний розвиток, що забезпечує відтворення культури в її ментальній і репрезентативній складовій. Це простір спілкування в завбаченні її особистісного потенціалу духовних та інтелектуальних вимірів, естетично насичений простір і високий художній рівень дозвіллевого процесу та розважальний чинник, що має досить значний потенціал рекреативних можливостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агамір'ян Л. В. Творчі дозвіллеві практики сучасної підліткової молоді: специфіка, функції, прояви [Електронний ресурс] / Л. В. Агамір'ян // Український соціум, 2018, № 3. – 2018. – Режим доступу: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/82-93__No-3__-Vol-66__2018__ukr.pdf
2. Бабушка Л. Д. Маркери "сакральне" і "профанне" в культуротворчих вимірах фестивальної моделі сучасності / Л. Д. Бабушка // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. - 2018. - № 4. - С. 78-87.
3. Бабушка Л. Д. Свято й повсякденність: від протистояння до узгодження // Дні науки філософського факультету – 2016: міжн. наук. конф., 20-21 квіт. 2016 р. : [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А. Є. Конверський [та ін.]. Київ : Видавничо поліграфічний центр "Київський університет", 2016. Ч. 5. С. 143-145.
4. Бабушка Л. Д. Семіотика комунікації в практиках конструювання фестивальної культури / Л. Д. Бабушка // Питання культурології. - 2018. - Вип. 34. - С. 160-170. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pkl_2018_34_17 (Дата звернення: 25.05.2022).
5. Бабушка Л. Д. Фестивальна – дозвіллева – спортивна практики в проекції глобалізаційних тенденцій культури // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : науковий журнал. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2017. № 3 (36). С. 125-133.
6. Бахтин М.М. Собрание сочинений Т. 4 (2) Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса. М.: Изд. Языки славянских культур, 2010. 752 с.
7. Берегова О. М. Культура та комунікація: дискурси культуротворення в Україні ХХІ ст. : монографія / Олена Берегова; Ін-т культурології Акад. мистецтв України. – Київ: Ін-т культурології Акад. мистецтв України, 2009. – 175 с. : іл., табл.

8. Бойко, О. П. Культура дозвілля в контексті сучасних теорій [Текст] / О. П. Бойко // Науковий вісник Харківського національного педагогічного ун-ту ім. Г. С. Сковороди. Серія Філософія. - Харків, 2009. – Вип. 32. – С. 105-116.
9. Гайдукевич К. А. Масові свята: ретроспектива і перспектива. Культурно-дозвіллева діяльність у сучасному світі : колективна монографія. Київ : Видавництво ЛПА, 2017. С. 28-47. - Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0010214> (Дата звернення: 25.05.2022).
10. Гайдукевич К. І. Мистецько-видовищні форми сучасної культури : монографія. Київ : НАККиМ, 2012. 320 с.
11. Дозвілля // Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Бусел. 5 вид. Київ : Ірпінь, Перун, 2005. – Режим доступу: <http://slovoedia.org.ua/93/53396/862582.html> (Дата звернення: 25.05.2022).
12. Кірсанов В. В. До визначення предмета рекреації в контексті педагогічних проблем дозвілля // Вісник Книжкової палати. 2004. № 9. С. 33-39.
13. Кривошея Т.О. Естетичне виховання в сучасному культуротворчому процесі : монографія / Т. О. Кривошея. - К., 2013. - 272 с. - Бібліогр.: с. 255-270.
14. Кримський С. Культура розкриває внутрішню безмежність людини [Електронний ресурс] / С. Кримський // Культурологічна думка. Том 1. №1. – 2009. – Режим доступу: https://www.culturology.academy/wp-content/uploads/KD1_Krymskyi.pdf (Дата звернення: 30.05.2022).
15. Мельник В.В. Культура як головний чинник удосконалення особистості в умовах глобального соціального простору: антропологічні, онтологічні та аксіологічні засади. // Збірник наукових праць "Гілея: науковий вісник" Філософські науки. – С. 232–238.
16. Лейбниц Г. В. Об основных аксиомах познания / Г. Лейбниц // Соч. : в 4 т. – М. : Мысль, 1984. – Т. 3. – С. 138–141.
17. Петрова І. В. Дозвілля у теоретичних рефлексіях : монографія / Ірина Владиславівна Петрова. — Київ : НАККиМ, 2012. — 296 с.

18. Петрова І. В. Дозвілля в історико-культурному вимірі : автореф. дис. ... докт. культурології : спец. 26.00.01 теорія й історія культури — Київ : НАКККіМ, 2013. — 36 с.
19. Погребной В. В. Свято як спосіб буття культури : автореф. дис. ... канд. філос. н. : спец. 09.00.04. філософська антропологія, філософія культури — Луганськ, Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, 2014. — 18 с.
20. Положення про студентське самоврядування Київського національного університету імені Тараса Шевченка — Київ : КНУ ім. Шевченка, 2018. — Режим доступу: <http://sp.knu.ua/wp-content/uploads/2018/03/%D0%9F%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%96%D0%95%D0%9D%D0%9D%D0%AF-%D0%9F%D0%A0%D0%9E-%D0%9E%D0%A1%D0%A1-%D0%9A%D0%9D%D0%A3-%D1%83%D1%85%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BE-13-%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%BD%D1%8F-2018-%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83.pdf> (Дата звернення: 25.05.2022).
21. Попович М. В. Нарис з історії культури України. К., 1998. - С. 3.
22. Ручка А. О. Дозвілля // Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [онлайн] / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2008. — Режим доступу: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=20509 (Дата звернення: 27.05.2022)
23. Свято // Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Бусел. 5 вид. Київ : Ірпінь, Перун, 2005. — Режим доступу: <http://slovo.org.ua/93/53409/982188.html> (Дата звернення: 25.05.2022).
24. Сугрובה Ю. Спільна творчість як парадигма соціокультурної взаємодії молоді в багатонаціональній державі Україна [Електронний ресурс] / Ю. Сугрובה // Культурологічна думка. Том 3. №1. — 2011. — Режим доступу: https://www.culturology.academy/wp-content/uploads/KD3_Suhrobova.pdf (Дата звернення: 30.05.2022).

25. Терещенко Т.П. Антропологічні та аксіологічні виміри буття інформаційної культури як простору для самореалізації особистості [Електронний ресурс]. 2017. – Режим доступу: <https://bit.ly/3frL8Xj> (Дата звернення: 30.05.2022).
26. Трач Ю. В. Розвиток інформаційних технологій та їх культурологічні наслідки [Електронний ресурс] / Ю. В. Трач // Культурологічна думка. Том 2 №1. – 2010. – Режим доступу: https://www.culturology.academy/wp-content/uploads/KD2_Trach.pdf (Дата звернення: 30.05.2022).
27. Філіна А. П. Культурний простір: основні його види та культурна діяльність суспільства щодо задоволення соціокультурних потреб громадян [Електронний ресурс] / Антоніна Петрівна Філіна // Міжнародний вісник: культурологія, філологія, музикознавство. Вип. І(6), 2016. – Режим доступу: <https://bit.ly/3eEI0gO> (Дата звернення: 30.05.2022).
28. Харламова Г. Креативність врятує: уроки для України [Електронний ресурс] / Г. Харламова, О. Гуменна. – 2018. – Режим доступу: <https://bit.ly/2SMPQoA> (Дата звернення: 30.05.2022).
29. Цимбалюк Н.М. Дозвілля в Україні. Теоретичні та емпіричні аспекти: Монографія. – К. ДАКККіМ, 2003. – 224 с
30. Abigail W. Carpenter, Aurora O. BrownSanders & Bradley J. Cardinal (2018) What motivates high school students' leisure-time physical activity behavior?, *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 89:4, 58-58, DOI: 10.1080/07303084.2018.1431471
31. Bourdieu, Pierre. 2000 [1998]. *Practical Reason: On the Theory of Action*. Stanford, CA: Stanford University Press. pp. 127–40.
32. Friedmann G. *Le travail en miettes* / G. Friedmann. – P., 1964.
33. Lumby, J. *Distributed Leadership in Colleges: Leading or Misleading?* *Educational Management & Administration* 31, 2003 – P. 283–293.
34. Maslow, A. H. (1943). *A theory of human motivation*. *Psychological Review*, 50(4), 370–396. <https://doi.org/10.1037/h0054346>

35. Menon, E.M. Student Involvement in University Governance: A Need for Negotiated Educational Aims? *Tertiary Education and Management* 9, 2003 – P. 233–246.
36. Shivers J.S. *Leisure and recreation concepts: a critical analysis*. Boston: Allyn and Bacon, 1981. – P. 106.
37. UNHCR: Ukraine, other conflicts push forcibly displaced total over 100 million for first time. – Режим доступу: <https://www.unhcr.org/news/press/2022/5/628a389e4/unhcr-ukraine-other-conflicts-push-forcibly-displaced-total-100-million.html> (Дата звернення 01.06.2022)